

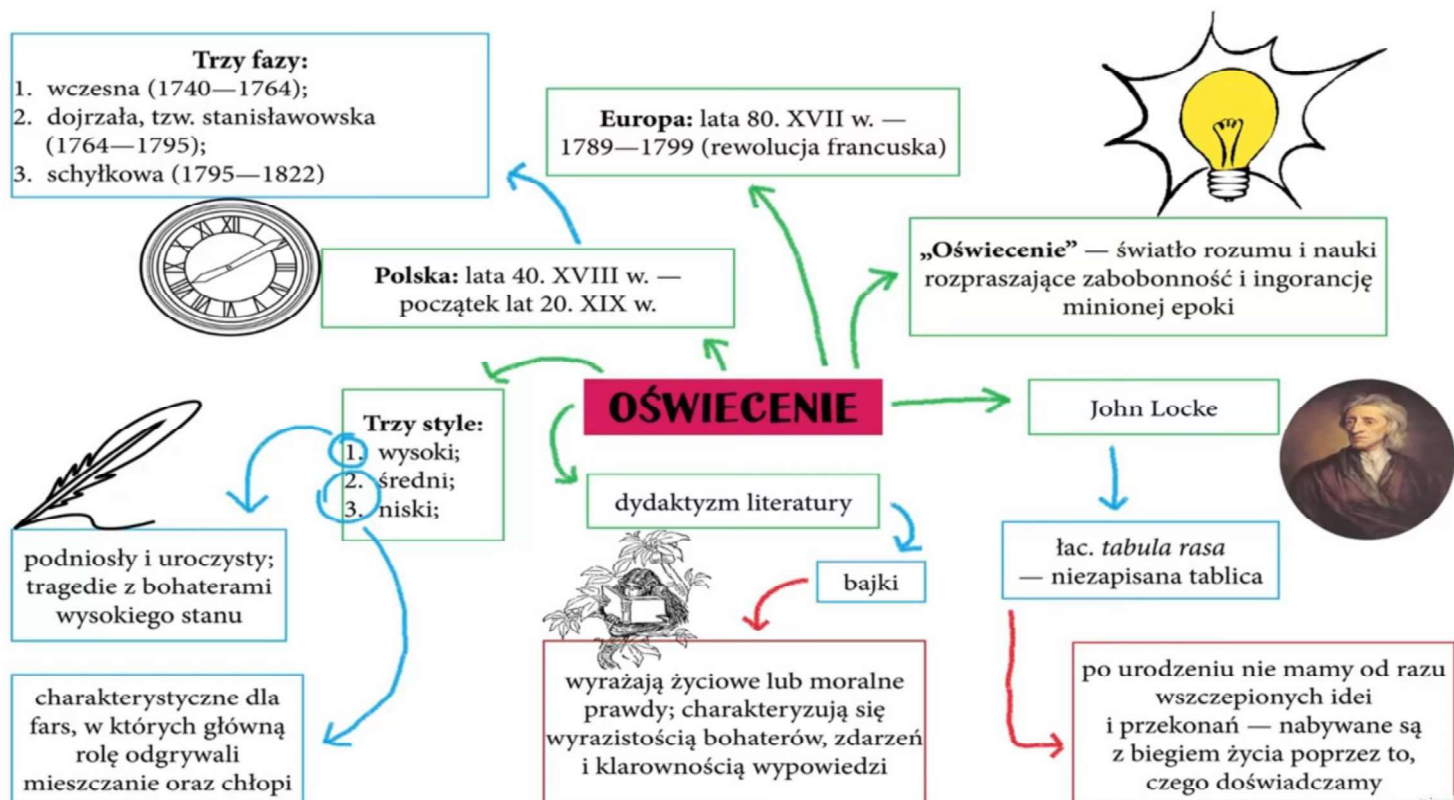
18 i 21.12.2020 r. LEKCJA ON-LINE TEAMS – ZAPRASZAM:

Temat: Podróż w czasy oświecenia – KNO.

Podręcznik str. 136-139 – zapraszam.

Strona www. nt. epoki literackiej – do wysłuchania:

<https://www.youtube.com/watch?v=NzNzF35pe6s>

Po przeczytaniu...

1. Na co wskazuje nazwa *oświecenie*?
2. Zapisz w punktach najważniejsze hasła oświecenia.
3. Przygotuj prezentację na temat wybranej postaci z czasów oświecenia. Czym zasłynęła?
4. Dokończ zdania:
Najważniejszą cechą rokoka było ?
Klasycyzm polegał na ?
5. Zapoznaj się z obrazami ukazującymi oświeceniową Warszawę, namalowanymi przez Bernarda Belotta, czyli Canaletta. Wybierz jeden z nich i przygotuj plakat, w którym twórczo nawiążesz do tego dzieła.

Problem definicji „oświecenia”

Nazwa „oświecenie” pochodzi od słowa „światło”. Światło umożliwia postrzeganie, a ono jest pierwszym krokiem do rozumienia. To w sposób oczywisty wiązano z nauką i nauczaniem (czyli z edukacją i kształceniem). Oświecać znaczyło uczyć, stąd nacisk na rozwój powszechnego szkolnictwa i zainteresowań naukowych.

W tradycyjnym społeczeństwie stanowym szkolnictwo od czasów średniowiecza „przypisane” było do zadań Kościoła. Zatem każda chęć oddziaływania na system szkolny oraz zakres i sposób nauczania siłą rzeczy wiązała się w cywilizacji zachodniej z problemem religii i kultu. Silne oparcie na tradycji i niechęć do wszelkiego „nowinkarstwa” powodowały powstawanie wielu obszarów konfrontacji między zwolennikami idei oświecenia a Kościołami. Szczególnie odnosiło się to do najbardziej sformalizowanego i zhierarchizowanego z nich, czyli Kościoła katolickiego. Krytyka papieża, wielu instytucji kościelnych, zakonów kontemplacyjnych czy nauczających (np. jezuitów) stała się elementem krytyki całego systemu społecznego i politycznego: stanowości, absolutyzmu, braku równości społecznej, braku demokracji.

Beantwortung der Frage: Was ist Aufklärung?

„Aufklärung ist der Ausgang des Menschen aus seiner selbst verschuldeten Unmündigkeit. Unmündigkeit ist das Unvermögen

Oświecenie to czas pojawienia się wspólnoty kulturowej, nieuznającej granic państwowych: językiem elit była francuszczyzna, czytano Woltera i wystawiano sztuki Moliera, modne stały się ogrody w stylu francuskim itd. Polska należała do krajów, w których oświeceniowe idee były bardzo widoczne, a mimo to polskie oświecenie wyróżnia się na tle innych. Dotyczy to nawet kwestii chronologii tego okresu.

Obiady czwartkowe

Obiady czwartkowe były spotkaniami urządzanymi przez króla Stanisława Augusta Poniatowskiego. Bywali na nich ważni artyści (nie tylko pisarze i nie tylko z Polski), by prezentować swoje dzieła, ale też rozmawiać o twórczości innych oraz o kwestiach politycznych i społecznych. . Trwające po kilka godzin zebrania literacko-naukowe można potraktować jako nieformalną instytucję kultury, kształtującą opinie elit. Cotygodniowe obiady odbywały się w latach 1770–1777, choć nie zawsze ich znaczenie kulturalne było równie istotne. Zdarzało się, że poziom intelektualny nie należał do najwyższych, co przyczyniało się do absencji wielu ważnych twórców. Bywali tam m.in. Adam Naruszewicz (zazwyczaj przewodniczył spotkaniom), [Ignacy Krasicki](#), [Stanisław Trembecki](#), [Stanisław Konarski](#), bracia [Jan](#) i [Jędrzej Śniadeccy](#). Podczas obiadów Krasicki po raz pierwszy zaprezentował poemat *Myszeis* i epos *Wojna chocimska*. Sporą część czytanych tam dzieł wydrukowało czasopismo „Zabawy Przyjemne i Pożyteczne”.

Adam Naruszewicz

Mateusz Tokarski, Adam Naruszewicz, ok. 1791, olej na płótnie, Zamek Królewski w Warszawie, domena publiczna

Edukacja

Collegium Nobilium to szkoła, którą w 1740 roku założył Stanisław Konarski, przedstawiciel zakonu pijarów. Przeznaczona była dla szlachty, miała charakter elitarny. Konarski wprowadził nowoczesne metody nauczania, które nie polegały na mechanicznym zapamiętywaniu, lecz na dążeniu do zrozumienia. Starał się dawać wszechstronną wiedzę (języki obce, historia, prawo, geografia, wychowanie fizyczne, np. taniec) i kształtować obywatelską postawę swoich uczniów.

W 1765 roku powstała pierwsza szkoła kadetów, zwana Szkołą Rycerską. Założył ją król Stanisław August (przeznaczył na ten cel z własnych funduszy 1,5 miliona złotych), a komendantem został książę Adam Kazimierz Czartoryski.

Budynek, w którym mieściła się szkoła pijarów Collegium Nobilium.

Olekwarszawiak, Collegium Nobilium, licencja: CC BY-SA 3.0

Instytucje kulturalne oraz rozwój nauki i prawa w oświeczonej Polsce

W polskiej bibliotece

W 1747 roku bracia Józef (1702–1774) i Andrzej (1695–1758) **Załuscy** – arystokraci, mecenas sztuki i organizatorzy życia intelektualnego – powołali do życia pierwszą w Polsce i jedną z pierwszych w Europie bibliotekę publiczną. Zgromadzili w niej około 400 tysięcy różnorodnych druków i niemal 20 tysięcy rękopisów. Biblioteka nie tylko je udostępniała (od pewnego momentu tylko na miejscu, bo sporo dzieł nie zostało zwróconych), ale również opracowywała. Była to więc instytucja naukowa, która katalogowała i opracowywała już posiadane książki i rękopisy, a także inicjowała działalność polegającą na pisaniu kolejnych dzieł (np. historycznych),

W tym warszawskim budynku mieściła się pierwsza polska biblioteka publiczna
2011, licencja: CC BY 3.0

Pomnik Hugona Kołłątaja w parku Jordana w Krakowie przedstawia popiersie jednego z najważniejszych działaczy Komisji Edukacji Narodowej. Z jej polecenia Kołłątaj zreformował działalność naukowo-dydaktyczną Akademii Krakowskiej.

Skabiczewski, 2011, licencja: CC BY-SA 3.0

uczelnii: od 1777 roku **Hugo Kołłątaj** przekształcił Akademię Krakowską w Szkołę Główną Koronną, a w latach 1780–1782 podobnym przemianom poddano Akademię w Wilnie. Komisja Edukacji Narodowej dążyła do tego, by pedagogami były osoby

Komisja Edukacji Narodowej to główny polski urząd do spraw szkolnictwa w epoce oświecenia. Można ją nazwać pierwszym w Europie ministerstwem oświaty.

Komisję Edukacji Narodowej powołano w 1773 roku, po rozwiązaniu zakonu jezuitów, który dotąd prowadził najważniejsze szkoły. Celem Komisji było zreformowanie placówek dydaktycznych, zwłaszcza wyższych uczelni i szkół średnich, które miały kształcić człowieka kierującego się ideami oświeceniowymi. Udało się wyraźnie zmienić model nauczania – absolwent nowej szkoły miał być patriotą, sprawnie posługującym się polszczyzną (łacina traciła znaczenie) i znającym najnowsze zdobycze nauki. Komisja Edukacji Narodowej zleciła przygotowanie odpowiednich podręczników. Zajęło się tym powołane w 1775 roku Towarzystwo do Ksiąg Elementarnych. Reformę rozpoczęto od

W polskiej gazecie

„**Monitor**” to najważniejszy polski periodyk społeczno-literacki epoki oświecenia.

W latach 1765–1785 ukazywał się (z przerwami) dwa razy w tygodniu, w nakładzie ok. 500 egzemplarzy.

Powstanie czasopisma zainspirował król Stanisław August Poniatowski, który uznał, że w czasach wyraźnego rozwoju

czytelnictwa gazeta może się okazać świetnym sposobem na propagowanie oświeceniowych idei. Wzorcem stało się angielskie pismo „The Spectator”, propagujące żywy kontakt z czytelnikami.

Najważniejszy był pierwszy okres istnienia „Monitora” – pisywał do niego nawet król,

a redagowaniem całości zajął się przede wszystkim Ignacy Krasicki. Zamieszczane w tym czasopiśmie felietony, listy,

reportaże i utwory literackie miały ośmieszyć sarmatyzm i pokazać wzorzec nowoczesnego człowieka, który do świata podchodzi racjonalnie. W późniejszym

czasie linia pisma się zmieniała: od mocno radykalnej do bardziej ugodowej i odwrotnie. W ostatnich dwu latach

„Zabawy Przyjemne i Pożyteczne” to drugi z ważnych polskich periodyków oświeceniowych. Pierwsza strona czasopisma

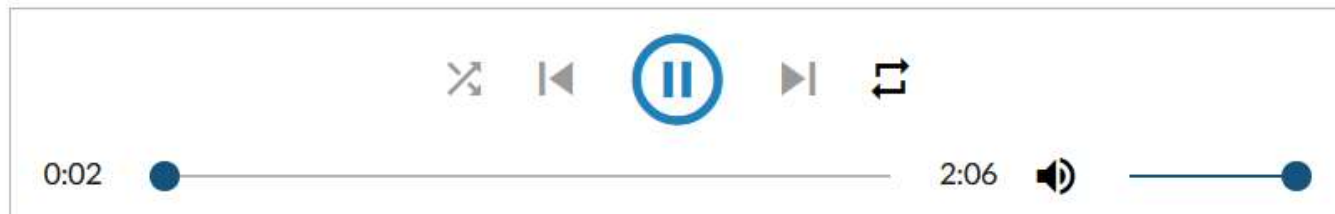
Teatr Narodowy powstał w 1765 roku. Był to pierwszy stały teatr w Polsce. Jego założenie zostało zainspirowane przez króla Stanisława Augusta Poniatowskiego. Miał on nadzieję, że sztuki grane w języku ojczystym przyczynią się do zreformowania społeczeństwa i propagowania oświeceniowych idei. Pierwsza sztuka grana w Teatrze Narodowym to (dość słaba) komedia [Józefa Bielawskiego](#) pt. *Natręci*, ośmieszająca przedstawicieli sarmatyzmu ostro krytykowanego przez obóz króla. Szczególne znaczenie dla rozwoju Teatru Narodowego miał okres, w którym funkcję dyrektora pełnił [Wojciech Bogusławski](#), utalentowany dramaturg i reżyser, który sprawił, że scena stała się miejscem, gdzie przez odpowiedni dobór repertuaru kształtuje się zaangażowanie społeczne i patriotyzm.

Polska nauka

Towarzystwo Przyjaciół Nauk to pierwsze polskie towarzystwo naukowe o zasięgu ogólnokrajowym (choć głównym miejscem działalności była Warszawa), propagujące rozwój różnych dyscyplin wiedzy. W 1800 roku ustalono zasady działania TPN. Jego prezesami byli kolejno: Jan Chrzciciel Albertrandi (1800–1808), Stanisław Staszic (1808–1825) i Julian Ursyn Niemcewicz (1826–1831). W skład TPN wchodził naukowcy, artyści oraz mecenas nauki i sztuki wywodzący się z arystokracji. Obecność tych ostatnich była nieodzowna, TPN bowiem nie otrzymywało wsparcia

Konstytucja 3 maja

Preambuła Konstytucji 3 maja

licencja: CC BY-SA 3.0

Konstytucja 3 maja to ustawa uchwalona w **1791 roku** przez Sejm Wielki. Uznawana jest za pierwszą w Europie, a drugą na świecie (po konstytucji Stanów Zjednoczonych) ustawę zasadniczą. Powstała w wyniku politycznych walk między dwoma stronnictwami: hetmańskim (konserwatywnym) i patriotycznym (dążącym do reform). Opowiedzenie się króla Stanisława Augusta Poniatowskiego po stronie patriotów przyczyniło się do uchwalenia konstytucji (notabene złamano wtedy parlamentarne zasady, np. podjęto uchwałę przy obecności tylko około jednej trzeciej posłów).

Konstytucja 3 maja łączyła Polskę i Litwę w jeden organizm państwowy, przyczyniła się do ograniczenia praw magnaterii, nadała mieszczanom prawa (np. wolno im było otrzymywać szlachecką nobilitację) i stworzyła okazję do rozwoju miast. Ważną kwestią był podział władzy na ustawodawczą (zniesiono *liberum veto* i uznano, że decyzje należy podejmować większością głosów), wykonawczą i sądowniczą. Była to ustawa o charakterze niemal rewolucyjnym, mimo że przeprowadzona bez rozlewu krwi. Chociaż Polacy przyjęli ją przychylnie, było też wiele głosów krytycznych – konserwatyści wskazywali np. na bezprawne przyjęcie Konstytucji. O Sejmie Wielkim i uchwaleniu Konstytucji 3 maja powstały dziesiątki utworów; są wśród nich wiersze najważniejszych pisarzy tej epoki (np. Ignacego Krasickiego *Pieśń na trzeci dzień maja*). Przeważają utwory wychwalające konstytucję, pisane po polsku, po łacinie